

LA RIERA DE GAIÀ (ARDENYA, MONTOLIU I VIRGILI). LA SEVA TERRA, LA SEVA GENT

Per Joan Carles Blanch Torredadell

Estem d'enhorabona, els rierencs com jo i el públic en general, quan ens cau a les mans un llibre de pes... Un volum d'unes 430 planes formen aquest singular treball patrocinat per la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, on trobem tot un compendi molt ben documentat de noms que fan referència a una mateixa realitat física: la Riera de Gaià i el seu terme municipal. Parlem, doncs, de l'onomàstica rierenca.

Les seves autores, la Maria Teresa Muntanya (tarragonina) i la Montserrat Sanmartí (altafullenca) ja van formar un tàndem amb l'ajuda de Ramón Amigó l'any 2017 quan van publicar *Onomàstica del terme antic de Tamarit de Mar*. De l'experiència tamaritana i del resultat en van quedar ben satisfetes i ara ens regalen aquesta joia que és *La Riera de Gaià (Ardenya, Montoliu*

i Virgili) amb el subtítol “La seva terra, la seva gent”. Vull destacar aquest subtítol, com elles, perquè és ben bé això: un reflex d'un parlar i d'una manera de referir-se a l'entorn més immediat dels rierencs a partir de la saviesa (la tradició oral) de tots aquells que havien estat pagesos de joves, havien viscut de la terra i feien servir els topònims per localitzar en quina partida hi havia la vinya o l'horta, anomenades de la mateixa manera pels seus avantpassats.

L'estudi que ens presenten és ben complet. Després d'una breu introducció històrica de tots els llogarets que conformen l'actual terme de la Riera (Ardenya, Virgili i el desaparegut Montoliu) les autores omplen les pàgines de llistes i més llistes de

noms, cognoms, renoms, topònims i noms de casa que han arreplegat d'aquí (fons documentals) i d'allà (informadors), com qui cull olives, plega avellanes o garrofes... tres cultius estesos en quantitat per l'*ager rierensis* des de molt antic. Completen el manual dos apèndixs fets pel Narcís Carulla que il·lustren les llistes anteriors. Primer, un recull fotogràfic de l'entorn, dels elements patrimonials rierencs i un altre, on hi ha quatre plànols del terme a escala 1:10.000 que ens ajuden a situar les partides de terra, noms de barraques, forats de la síquia (desapareguts), masos, camins, pallisses, eres, safareigs, casetes, etc. Pel meu gust, i no és una crítica, hi hauria afegit un plànol urbà de la Riera i Ardenya amb els renoms de les cases del poble, per exemple. Per a gustos, colors...

El llibre físic té aquestes parts que he comentat, però, emocionalment, en faig aquesta lectura. Les autores han fixat sobre paper un món que ja s'acaba, o que ja s'ha acabat del tot: viure de la terra, la pagesia.

La relació amb el terme avui dia ha canviat. Els joves del segle XXI ja no viuen de la terra i els topònims es fan servir relativament poc, ben poca gent els coneix i quan una cosa no es fa servir, la tendència és que s'oblidi i desaparegui. És cosa de tots que això no passi i aquest llibre compleix aquesta funció: la de recopilar informació "*d'antes*" perquè "no es perdi" i llegar-ho a les futures generacions. Vet aquí el seu objectiu.

Darrere d'aquest monogràfic hi ha una feïnada de por. Pel cap baix, vuit anys de treball que van des de la consulta de llibres (ens presenten una bibliografia extensa) fins a les interminables recerques documentals en diferents arxius locals, comarcals, institucionals a través de fons notariaus, parroquials i familiars. Es completa la recerca amb un feix d'entrevistes a rierencs i rierenques d'edat avançada (els informants). Són aquells que van viure encara com es vivia abans, ells són història. Tot plegat és un compendi d'informació molt valuosa que les autores han posat metòdicament en solfa, a part que també inclou la transcripció fonètica dels noms feta pel filòleg Pere Navarro, on recull també les variants fonètiques pròpies del territori estudiat. Unes peculiaritats que estan en clara regressió respecte a la parla general de la majoria de la població, influenciada pels mitjans, xarxes socials i proximitat de les grans capitals.

Cal tenir present aquest estudi i, evidentment, l'hem de tenir a casa. És un llibre de consulta del tot recomanable, de la mateixa manera que el de l'onomàstica de Tamarit. Ambdós manuals parlen del territori, del passat, de la seva gent i la manera d'entendre l'entorn i el seu parlar. Al cap i a la fi, totes aquestes coses formen part de la nostra identitat i cal cuidar-les. Felicitats per la feina feta!

NECROLÒGICA DE VÍCTOR SIMÓ ELIAS

Centre d'Estudis d'Altafulla

El passat 13 de febrer de 2023, quan els *Estudis Altafullencs* ja eren tancats, moria Víctor Simó Elias, després d'una molt llarga malaltia que l'havia privat del do de la parla, però no li havia esborrat el somriure i el bon humor.

Descendent d'una família liberal d'hisendats de Porrera, havia nascut en aquella vila prioratina l'11 de març de 1937.

La seva primera activitat pública fou com a conseller local del Movimiento i, sobretot, com a regidor de l'ajuntament, a cavall entre els 60's i els 70's, època en què uní esforços amb Albert Boronat i Joan Vives Milà per impulsar l'embelliment de la vila i la conservació del seu patrimoni.

Treballador de la fàbrica Pirelli de Torredembarra, ben aviat entrà a formar part del primer equip estable de guardes del recinte arqueològic dels Munts.

Després de la conferència que l'historiador Salvador Rovira pronuncià al Fòrum d'Altafulla el 8 de març de 1975, sorgí la idea de formar un Grup de Recerques local, afiliat a la Reial Societat Arqueològica Tarraconense (RSAT), per tal d'impulsar la investigació històrica i arqueològica d'aquí i de la zona circumdant (el que avui diríem el Baix Gaià). Per constituir-lo, calia que disset socis de l'entitat el volguessin formar; un cop aconseguit això, la RSAT acceptà el grup d'Altafulla en l'assemblea general del 2 d'abril de 1975. Cada un dels Grups de Recerques tenia un representant amb veu i vot a la junta directiva. Els membres d'Altafulla, a la reunió que tingueren el 19 d'abril del mateix any, decidiren que el Víctor Simó, per la relació que tenia amb el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona —atès que treballava al jaciment dels Munts— era la persona adequada per representar-los, i ell ho acceptà.

Després d'un temps de funcionament nasqué el sentiment que l'Arqueològica era com una mena de cotilla a les aspiracions altafullenques, més àmplies i amb més

diversitat d'interessos i, en una de les reunions habituals —que se celebraven a casa del Víctor i la Sabina—, els membres locals decidiren escindir-se'n i crear el Centre d'Estudis d'Altafulla, formalitzant l'acta fundacional de l'entitat el 10 de gener de 1977. Calia presentar a l'Arqueològica una carta d'autodissolució, i ell mateix s'en-carregà de fer-ho. El 19 de setembre d'aquell any, el Govern Civil aprovà els estatuts i naixia oficialment el Centre d'Estudis d'Altafulla, del qual fou el primer secretari general.

Durant una colla d'anys va ser-ne membre actiu i formà part de la junta en diverses ocasions. Treballà al jaciment dels Munts fins a la seva jubilació.

Que descansi en pau qui també va ser jutge de pau d'Altafulla de 2004 a 2010. Gràcies a l'amic i company de viatge.